

betur malum, concedo ita esse. Sed multi amissa charitate propterea non exeunt foras, quia sæcularibus emolumentis tenentur¹, et sua quærentes, non quæ Jesu Christi², non a Christi unitate, sed a suis commodis nolunt recedere. Unde dictum est in laude charitatis. Non quærit quæ sua sunt.

XVI. Nunc ergo quæritur, quomodo poterant homines ex parte diaboli, pertinere ad Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejusmodi³, de qua etiam dictum est: « Una est columba mea⁴. » Quod si non possunt, manifestum est eam inter alienos gemere, et intrinsecus insidiantes, et extrinsecus oblatrantes. Tales tamen etiam intus et accipiunt baptismum et habent, et tradunt sanctum per se ipsum, nec ulla ex parte illorum malignitate violatur, in qua in finem usque perdurant. Quocirca nos idem beatus Cyprianus docet, per se ipsum considerandum esse baptismum verbis Evangelicis, sicut accepit Ecclesia, consecratum, non adjuncta neque permixta ulla perversitate atque malitia, sive accipientium sive tradentium; quandoquidem utrumque nos ipse admonet, et intus fuisse quosdam non servantes benevolam charitatem, sed « In invidia et malevola dissensione versatos, » de quibus Paulus Apostolus locutus est; et ex parte diaboli esse invidos, sicut in Epistola quam de zelo et livore scripsit, apertissima voce testatur. Quamobrem cum manifestum sit fieri posse, ut in eis qui sunt ex parte diaboli, sanctum tamen sit sacramentum Christi, non ad salutem, sed ad judicium eorum, non solum si post acceptum baptismum pervertantur, sed etiam si tales accipiant, sicut idem Cyprianus ostendit⁵, sæculo verbis solis et non factis renuntiantes; nec ideo si correcti postea fuerint, illud quod

¹ Philip. II, 21. — ² I Cor. XIII, 5. — ³ Ephes. V, 27. — ⁴ Cant. VI, 8. — ⁵ Epist. XI.

perversi acceperant, iterandum est: quantum arbitror, jam claret et liquet, in ista quæstione de baptismo non esse cogitandum quis det, sed quid det; aut quis accipiat, sed quid accipiat; aut quis habeat, sed quid habeat. Si enim homines ex parte diaboli, et ideo nequaquam ad columbam unicam pertinentes, possunt tamen accipere et habere et dare baptismi sanctitatem, nullo modo sua perversitate violatam, sicut ex ipsius Cypriani litteris admonemur: ut quid tribuimus hæreticis aliena? ut quid dicimus eorum esse quod Christi est; ac non potius in eis et imperatoris nostri signa cognoscimus, et desertorum facta emendamus? quapropter aliud est quidem, sicut dicit sanctus Cyprianus¹, « Eos qui intus in Ecclesia sunt, in nomine Christi loqui; aliud eos qui foris sunt, et contra Ecclesiam faciunt, in nomine Christi baptizare. » Sed et multi qui intus sunt, contra Ecclesiam faciunt male vivendo, et in suam vitam infirmas animas traducendo; et nonnulli qui foris sunt, in Christi nomine loquuntur, nec operari quæ Christi sunt, sed foris esse prohibentur, quando eos ut sanentur vel corripimus vel arguimus vel hortamur. Nam et ille foris erat, qui cum Discipulis non sequebatur Christum, et in nomine Christi expellebat dæmonia, quod Dominus ne prohiberetur admonuit²: quamvis utique in quo saucius erat curandus esset illis verbis Domini, ubi ait: « Qui non est mecum, » adversum me est; et qui mecum non colligit, spargit³. » Et foris ergo fiunt aliqua in nomine Christi, non contra Ecclesiam; et intus ex parte diaboli contra Ecclesiam.

XVII. Quid quod etiam mirum est, quod accidere posse invenit qui diligenter advertit, quosdam salva charitate docere aliquid inutile, sicut Petrus gentes cogebat

¹ Epist. 73. ad Jubaian. — ² Luc. IX, 49, et Marc. IX, 37. — ³ Matth. XII, 30.

judaizare¹, sicut ipse Cyprianus hæreticos denuo baptizari : unde talibus bonis membris in charitate radicatis, et in aliquo non recte ingredientibus dicit Apostolus : « Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus revelabit². » Et quosdam rursus sine charitate docere aliquid salubre, de qualibus Dominus dicit : « Cathedram Moysi sedent; » quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, nolite facere; » dicunt enim, et non faciunt³. » Unde et Apostolus de illis invidis et malevolis, christianam tamen salutem annuntiantibus : « Sive occasione, inquit, sive veritate Christus » annuntietur⁴. » Quapropter et intus et foris perversitas hominum corrigenda est, divina vero sacramenta et eloquia non hominibus tribuenda. Non itaque « patrocina- tur hæreticis, » qui non eis tribuit, quod si et apud eos, non tamen ipsorum esse cognoscit. Non nos « Concedimus hæretico baptismum : » sed illius baptismum, de quo dictum est : « Hic est qui baptizat⁵, » ubicumque in- verimus agnoscimus. « Perfidus autem et blasphemus » si in perfidia et blasphemia permanserit, nec « Extra Ec- clesiam, » nec intra Ecclesiam « Remissionem accipit pec- catorum : » aut si propter vim sacramenti ad punctum temporis accipit, et foris et intus eadem vis operatur, sicut vis nominis Christi expulsionem dæmoniorum foris etiam operabatur.

XVIII. « At enim invenimus Apostolos in omnibus Epistolis suis execrari⁶ et detestari hæreticorum sacrile- gam pravitatem, ita ut dicant sermonem eorum sicut cancer serpere. » Quid enim, et illos qui dicebant : « Man- » ducemus et bibamus, cras enim moriemur⁷; » nonne corruptores morum honorum per mala colloquia Paulus esse manifestat, continuo subjungens : « Corruptunt

¹ Galat. II, 14. — ² Philip. III, 15. — ³ Matth. XXII, 2. — ⁴ Philip. I, 15. — ⁵ Joan. I, 33. — ⁶ 2 Tim. II, 17. — ⁷ Isai, XXI, 13, et 1 Cor. I, 32.

» mores bonos colloquia mala¹; » et tamen eos intus fuisse significavit, cum ait : « Quomodo dicunt quidam in vo- » bis quia resurrectio mortuorum non est²? » Avaros autem ubi non detestatur? Aut vero quidquam dici po- tuit vehementius, quam ut idolorum servitus avaritia diceretur, sicut idem Apostolus posuit³: nec Cyprianus aliter intellexit, et litteris suis ubi opus erat inseruit; qui tamen confitetur suis temporibus in Ecclesia fuisse non qualescumque avaros, sed raptores et foeneratores; nec quoslibet homines, sed episcopos. Quanquam et istos de quibus ait Apostolus : « Sermo eorum sicut cancer ser- » pit⁴: » vellem intelligere foris fuisse, sed Cyprianus ipse me non sinit. Cum enim ad Antonianum scribens osten- deret⁵ ante tempus ultimæ separationis justorum et ini- quorum nullo modo esse propter commixtionem malorum ab Ecclesiæ unitate recedendum, ubi declarat quam sit sanctus, et illa quam meruit martyrii claritate dignissi- mus, ait : « Quantus arrogantiae tumor est, quanta humi- litatis et lenitatis oblivio, et arrogantiae suæ quanta jac- tatio, ut quis audeat aut facere se posse credat, quod nec Apostolis concessit Dominus, ut zizania a frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi palam ferre et aream purgare concessum sit, paleas conetur a tritico separare : cumque Apostolus dicat : « In domo autem magna, non » solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et ficti- » lia⁶; » aurea et argentea vasa videatur eligere, lignea vero fictilia contemnere et abjicere et damnare, quando non nisi in die Domini vasa lignea divini ardoris incendio concrementur, et fictilia ab eo cui data est ferrea virga frangantur⁷? Sic igitur arguens Cyprianus eos qui tan- quam malorum consortium devitantes, se ab unitate dis-

¹ 1 Cor. I, 33. — ² Ibid. 12. — ³ Ephes. V, 5. — ⁴ 2 Tim. II, 17. — ⁵ Epist. 55. — ⁶ 2 Tim. II, 20. — ⁷ Psal. II, 9.

ruperant, ostendit magnam domum quam dixit Apostolus, ubi essent non solum vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, non se intellexisse nisi Ecclesiam, ubi essent boni et mali, donec in fine sicut area ventilata purgetur. Quod si ita est, in ipsa Ecclesia, id est, in ipsa domo magna erant vasa in contumeliam, quorum sermo ut cancer serpebat. Nam cum de illis Apostolus loqueretur, hoc docuit: « Et sermo, inquit, eorum sicut cancer » serpit, ex quibus est Hymenæus et Philetus, qui circa » veritatem aberraverunt, dicentes resurrectionem jam » factam esse, et fidem quorundam subvertunt: firmum » autem fundamentum Dei stat habens signaculum hoc: » Novit Dominus qui sunt ejus, et recedat ab iniquitate » omnis qui nominat nomen Domini. In magna autem » domo, non solum vasa aurea sunt et argentea, sed et » lignea et fictilia¹. » Si ergo et isti quorum sermo ut cancer serpebat, tanquam vasa in contumeliam in domo magna erant, quam domum magnam Ecclesiæ ipsius unitatem Cyprianus intelligit, numquid istorum cancer baptismum Christi violabat? Ita ergo nec foris, sicut nec intus, quisquam qui ex parte diaboli est, potest vel in se vel in quoquam maculare sacramentum quod Christi est. « Non itaque dat remissam peccatorum sermo qui ut cancer serpit ad aures audientium²: » sed cum baptismum verbis Evangelicis datur, qualibet ea perversitate intelligat ille per quem datur, vel ille cui datur, ipsum per se sanctum est propter illum cuius est. Et si quis per hominem perversum id accipiens, non accipiat tamen ministri perversitatem, sed solam mysterii sanctitatem, in bona fide et spe et charitate unitati compaginatus Ecclesiæ, remissionem accipit peccatorum; non per verba sicut cancer serpentina, sed per Evangelica sacramenta de cœ-

¹ 2 Tim. 11, 17-20. — ² Epist. 73 ad Jubaian.

lesti fonte manantia. Si autem ipse qui accipit perversus est, nec perverso ad salutem prodest quod datur; et sanctum tamen in eo permanet quod accipitur, nec ei si correctus fuerit iteratur.

XIX. « Nulla itaque participatio est justitiæ et iniquitatis¹: » non solum quæ foris, sed etiam quæ intus est. « Novit enim Dominus qui sunt ejus², » et recedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini. Nulla etiam « Communio est luci et tenebris; non solum quæ foris, » sed etiam quæ intus sunt. Qui enim odit fratrem suum, » ait Joannes, in tenebris est usque adhuc³. » Et utique illi oderant Paulum, qui invidia et malevola dissensione Christum annuntiantes⁴, arbitrabantur se tribulationem excitare vinculis ejus: quos tamen intus fuisse idem Cyprianus intelligit. « Cum ergo non possint tenebræ illuminare, aut iniquitas justificare, » sicut idem dicit, quæro quemadmodum poterant isti in ipsa intus Ecclesia baptizare? Quæro quemadmodum vasa illa, quæ non in honorem, sed in contumeliam domus magna continet, intra ipsam domum magnam possint sanctificandis hominibus ministrare quod sanctum est, nisi quia illa sanctitas sacramenti nec ab immundis pollui potest, sive cum per eos datur, sive cum ab eis qui corde et vita in melius non commutantur accipitur? De quibus intus positus, ipse dicit: « Sæculo verbis solis et non factis renuntiantes⁵. »

XX. Sunt ergo et intus « Hostes Dei, et quorum pectora obsederit spiritu antichristi: et tamen gerunt spiritalia et divina, quæ nec ipsis possunt quandiu tales sunt ad salutem prodesse, nec ipsi ea possunt sua immunditia maculare⁶. » Quod itaque dicit: « Nihil eis ad gratiam ecclesiasticam et salutarem licere, qui spar-

¹ 2 Cor. vi, 14. — ² 2 Tim. 11, 19. — ³ 1 Joan. 11, 9. — ⁴ Philip. 1, 15. — ⁵ Epist. 11. ad Clericos. — ⁶ Epist. 73, ad Jubaianum.

gentes atque impugnantes Ecclesiam Christi, a Christo ipso adversarii, ab Apostolis ejus antichristi nominentur: » sic accipiendum est, quia et foris et intus inveniuntur tales: separationem tamen eorum qui intus sunt, ab illius columbæ perfectione atque unitate, non solum Deus novit in quibusdam, sed etiam homines in quibusdam: quorum in manifesto pessimam vitam confirmatamque nequitiam intuentes, et eam præceptorum divinorum regulis comparantes, intelligunt quam multis zizaniis et paleis sive foris sive intus positis, sed tamen in fine apertissime separandis dicturus est Dominus: « Recedite » a me qui operamini iniquitatem, et ite in ignem æternum qui paratus est diabolo et angelis ejus¹. »

XXI. De conversione autem nullius desperandum est, sive foris sive intus constituti², quandiu patientia Dei ad poenitentiam eum adducit, et visitat in virga facinora eorum, et in flagellis peccata eorum³. Hoc enim modo misericordiam suam non dispergit ab eis, si et ipsi aliquando misereantur animæ suæ placentes Deo. Sicut enim bonus qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit; sic et malus sive foris sive intus, qui perseveraverit usque in finem salvus non erit. Neque non dicimus quod « Ubicumque et quomodocumque baptizati gratiam baptismi » consequuntur, » si gratia baptismi in ipsa salute intelligitur, quæ per celebrationem sacramenti confertur: sed hanc salutem multi nec intus consequuntur, quamvis sacramentum quod per se sanctum est, eos habere manifestum sit. « Recte itaque Dominus nos admonet in Evangelio, ne consentiamus male suadentibus, sed sub Christi nomine ambulantes⁴: » sed hi et intus et foris inveniuntur; quia nec foras exeunt, nisi prius intus mali

¹ Matth. vii, 23, et xxv, 41. — ² Rom. ii, 4. — ³ Psal. lxxxviii, 33. — ⁴ Marc. xiii, 21.

fuerint; et utique de vasis in domo magna positus dicebat Apostolus: « Siquis autem mundaverit semetipsum ab istiusmodi, erit vas in honore sanctificatum, utile Domino » ad omne opus bonum semper paratum¹. » Quomodo autem se quisque ab ejusmodi mundare debeat, paulo superius ostendit dicens: Recedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini; ne audiat in fine cum palea, sive quæ ante de area volavit, sive quæ in ultimo separanda est: « Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem². » Unde apparet quidem, sicut dicit Cyprianus, non ea statim suscipienda et assumenda quæ jactantur in Christi nomine; sed quæ geruntur in Christi veritate. » Sed non utique in Christi veritate geritur, fundos insidiosis fraudibus rapere³, usuris multiplicantibus fœnus augere, sæculo solis verbis renuntiare, quæ omnia etiam intus geri, satis idoneus testis ipse declarat⁴.

XXII. Jamvero quod multis verbis prosequitur, « Non posse in Christo baptizari eos qui Patrem Christi blasphemant⁵; » cum eos errore blasphemare manifestum sit. (non enim qui accedit ad baptismum Christi, aperte blasphematur Patrem Christi, sed aliud quam veritas docet de Patre Christi sentiendo blasphemare convincitur); jam satis ostendimus ad baptismum qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujusquam vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre sive de Filio, sive de Spiritu sancto aliter sentiat, quam cœlestis doctrina insinuat. Multi enim carnales et animales etiam intus baptizantur, cum aperte dicat Apostolus: « Animalis autem » homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei⁶: » et percepto jam baptismo dicit eos adhuc animales esse. Secundum sensum autem carnalem non potest nisi de Deo

¹ 2 Tim. ii, 21. — ² Matth. vii, 23. — ³ Serm. de lapsis. — ⁴ Epist. ii, ad Clericos. — ⁵ Epist. 73. ad Jubaianum. — ⁶ 1 Cor. ii, 14.

carnaliter sapere anima corporeis sensibus dedita. Unde multi post baptismum proficientes, et maxime qui infantes vel pueri baptizati sunt, quanto magis intellectus eorum serenatur et illuminatur, dum interior homo renovatur de die in diem¹, priores suas opiniones, quas de Deo habebant cum suis phantasmatis ludificarentur irridentes et detestantes atque confitentes abjiciunt. Nec tamen ideo non accepisse baptismum existimantur, aut talem baptismum accepisse dicuntur, qualis fuit error ipsorum: sed in eis et sacramenti integritas honoratur, et mentis vanitas emendatur; etiam si confirmata, et fortasse multis contentionibus defensa calluerat. Quapropter etiam hæreticus qui perspicue foris est, si baptismum illic Evangelicum accepit, non talem utique baptismum accepit, quali errore cæcatur. Et propterea si respiciens viderit relinquendum esse quod male tenuerat, non simul ei relinquendum est bonum quod acceperat: nec quia error illius improbandus est, propterea baptismus Christi in illo exsufflandus est. Jam enim ex iis quos intus contingit de Deo falsa opinantes baptizari, satis elucet discernendam esse sacramenti veritatem a male credentis errore, quamvis utrumque in homine uno valeat inveniri; et ideo cum etiam foris in errore aliquo constitutus, vero tamen sacramento fuerit baptizatus, cum Ecclesiæ redditur unitati, sicut falsæ fidei vera succedit, non sic potest etiam vero baptismo verus baptismus succedere: quia idemipse sibi succedere non potest, quia nec decedere potest. Ad hoc ergo hæretici ad Catholicam veniunt, ut quod eorum malum est corrigatur, non quod bonum Dei est repetatur.

XXIII. Dicit aliquis, Nihil-ne ergo interest, si duo in errore pari atque malitia constituti sint, nec vita nec corde mutato, alius eorum foris, alius intus baptizetur? Fateor

¹ 2 Cor. iv, 16.

interesse: ille enim pejor est qui etiam foris baptizatur, non eo quod baptizatur, sed eo quod foris est; est enim etiam ipsius divisionis nec nullum nec parvum malum: si tamen ille qui intus baptizatur, non propter aliquod terrenum aut temporale commodum intus esse voluit, sed quod unitatem Ecclesiæ toto orbe diffusæ schismatum concisionibus prætulit; alioquin etiam ipse inter illos qui foris sunt deputandus est. Constituamus ergo duos aliquos isto modo, unum eorum, verbi gratia, id sentire de Christo quod Photinus opinatus est, et in ejus hæresi baptizari extra Ecclesiæ catholicæ communionem; alium vero hoc idem sentire, sed in Catholica baptizari, existimantem ipsam esse catholicam fidem. Istum nondum hæreticum dico, nisi manifestata sibi doctrina catholicæ fidei resistere maluerit, et illud quod tenebat elegerit; quod antequam fiat, manifestum est illum qui foris baptizatus est esse pejorem. Itaque in hoc sola falsa opinio, in illo autem etiam ipsa divisio corrigenda est; sed in neutro ipsorum sacramenti veritas repetenda. Quod si quisquam idem sentiat quod illi, et esse noverit hæresim ab unitate catholica separatam ubi hoc docetur et discitur, sed alicujus sæcularis emolumenti causa in catholica unitate baptizari voluerit, vel in ea baptizatus propter hoc exire inde noluerit: non solum separatus habendus est, verum etiam tanto sceleratius, quanto magis errori hæresis et divisioni unitatis fallaciam simulationis adjungit. Quamobrem cujusque hominis pravitas, quanto periculosior et tortuosior est, tanto instantius et operosius corrigenda est: nec ideo tamen si quid habet integrum, præsertim non suum, sed Dei, propter pravitatem ejus vel nullum putandum est, vel eodem modo vituperandum, vel ejus pravitati tribuendum, ac non illius largitati, qui etiam fornicanti a se animæ, et eunti post ama-

tores suos dedit panem suum, et vinum suum, et oleum suum¹, et alia vel alimenta vel ornamenta, quæ nec a se ipsa, nec ab ejus amatoribus ei sunt, sed ab illo qui eam miserans ubique voluit ad quem redeat admonere.

XXIV. Numquid potest, inquit², vis baptismi major esse aut potior quam confessio? quam passio? ut quis ocrum hominibus Christum confiteatur, et sanguine suo baptizetur? Et tamen, inquit, neque hoc baptisma hæretico prodest, quamvis Christum confessus extra Ecclesiam fuerit occisus. Hoc verissimum est: extra Ecclesiam quippe occisus, charitatem non habuisse convincitur, de qua Apostolus dicit: « Et si tradidero » corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest³. » Quod si propter hoc quia charitas deest, passio nihil prodest, nec illis prodest quos in invidia intus et malevolentia sine charitate vivere Paulus dicit, Cyprianus exponit: et tamen verum baptisma possunt et accipere et tradere. Salus, inquit, extra Ecclesiam non est. Quis negat? Et ideo quæcumque ipsius Ecclesiæ habentur, extra Ecclesiam non valent ad salutem. Sed aliud est non habere, aliud non utiliter habere. Qui non habet, est baptizandus ut habeat: qui autem non utiliter habet, ut utiliter habeat corrigendus. Nec adultera est aqua in baptismo hæreticorum, quia nec ipsa creatura quam Deus condidit, mala est, nec verba Evangelica in quibuslibet errantibus reprehendenda sunt, sed error illorum in quo adultera est anima, etsi a legitimo viro sacramenti habeat ornamentum. Potest igitur nobis et hæreticis baptisma esse commune, cum quibus potest et Evangelium esse commune, quamvis a fide nostra error distet illorum: sive aliud de Patre vel de Filio vel de Spiritu sancto sentiant quam veritas habet, sive ab

¹ Osee, II, 5. — ² Cyprianus in epist. ad Jubaian. — ³ I Cor. XIII, 3.

unitate præcisi non colligant cum Christo, sed spargant: quia potest nobis, si frumenta Dominica sumus, etiam intus cum avaris, cum raptoribus, cum ebriosis, et cæteris ejusmodi pestibus, de quibus dicitur, « Regnum Dei » non possidebunt¹, » et baptismatis sacramentum esse commune, et tamen vitia quibus a regno Dei separantur non esse communia.

XXV. Neque enim de solis hæresibus dicit Apostolus, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed non pigeat paululum advertere quæ simul enumeret: « Manifesta, inquit, sunt opera carnis, quæ sunt » fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum servitus, » veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, invidiæ, ebrietates, » comessiones, et his similia, quæ prædico vobis, sicut » prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non » possidebunt². » Constituamus ergo aliquem castum, continentem, non avarum, non idolis servientem, hospitalem, indigentibus ministrantem, non cujusquam inimicum, non contentiosum, patientem, quietum, nullum æmulantem, nulli invidentem, sobrium, frugalem, sed hæreticum: nulli utique dubium est propter hoc solum quod hæreticus est, regnum Dei non possessurum. Constituamus alium fornicatorem, immundum, luxuriosum, avarum, vel etiam apertius idolis deditum, veneficum, discordiosum, contentiosum, æmulum, animosum, seditiosum, invidum, ebriosum, comessatorem, sed catholicum: numquid propter hoc solum quod catholicus est, regnum Dei possidebit, agens talia de quibus sic concludit Apostolus: « Quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt? » Si hoc dicimus, nos ipsos seducimus. Nam sermo Dei

¹ I Cor. VI, 10. — ² Galat. V, 19.

non nos seducit, qui nec tacet, nec parcit, nec ulla adulatione nos decipit. Ideo quippe et alibi dicit: « Hoc autem scitote, cognoscentes quoniam omnis fornicator, » aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, » non habet hereditatem in regno Christi et Dei: nemo » vos seducat inanibus verbis¹. » Non est ergo quod de sermone Dei conqueramur. Dicit omnino, et aperte ac libere dicit, eos qui male vivunt, ad regnum Dei non pertinere.

XXVI. His igitur omnibus vitiis circumsepto catholico non adulemur, nec ei quia Christianus catholicus est, impunitatem quam Scriptura divina non promittit, promittere audeamus: nec si aliquid unum habeat ex iis quae dicta sunt, debemus ei societatem supernae illius patriae polliceri. Ad Corinthios enim singula enumerat, in quibus singulis subauditur, quod regnum Dei non possidebunt: « Nolite, inquit, errare, neque fornicatores, » neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, » neque masculorum concubitores, neque fures, neque » avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt². » Non ait, qui haec omnia vitia simul habuerint, regnum Dei non possidebunt: sed neque illi, neque illi; ut in singulis hoc subaudias, quod nulli eorum regnum Dei possidebunt. Sicut ergo haeretici regnum Dei non possidebunt; sic avari regnum Dei non possidebunt. Nec dubitandum est quidem ipsas poenas, quibus cruciabuntur qui regnum Dei non possidebunt, pro diversitate criminum esse diversas, et alias aliis acriores, ut in ipso igne aeterno pro disparibus ponderibus peccatorum sint disparia tormenta poenarum. Neque enim frustra ipse Dominus dicit: « Tolerabilius erit Sodomis quam vobis in die iudicii³. » Sed tamen ad non

¹ Ephes. v, 5. — ² 1 Cor. vi, 9. — ³ Matth. xi, 24.

possidendum regnum Dei, tantumdem valet ex vitiis illis quod elegeris mitius, quantum vel plura vel unum quod perspexeris gravius. Et quia illi possessuri sunt regnum Dei quos ad dexteram constituet ille Judex, nec eis qui ad dexteram constitui non merebuntur, aliquid aliud quam ad sinistram esse remanebit: nulla reliqua vox est, quam sicut haedi audiant ex ore pastoris, nisi, « Ite in ignem » aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus¹: » licet ex illo igne, sicut dixi, diversa possint distribui pro criminum diversitate supplicia.

XXVII. Utrum autem catholicum pessimis moribus, alicui haeretico in cuius vita praeter id quod haeticus est, non inveniunt homines quod reprehendant, praepone-re debeamus, non audeo praecipitare sententiam. Si autem quis dicat, quia haeticus est, non potest hoc solum esse, quin et alia consequantur: carnalis est enim et animalis, ac per hoc et aemulus sit necesse est, et animosus, et invidus, et inimicus ipsi veritati ab eaque dissentiens. Intelligat, et de illis malis, quod unum mitius elegerit, solum in quoquam esse non posse, ea scilicet causa, quoniam carnalis et animalis est: velut ebriositas, quam non solum sine horrore nominare, sed etiam cum hilaritate populi praedicare jam consueverunt, numquid in quo fuerit, sola esse poterit? Quis enim ebriosus non et contentiosus, et animosus, et invidus, et a praceptorum sanitate dissentiens, et arguentibus se graviter inimicus? Jam vero ut et fornicator et adulter non sit, difficile est: potest tamen non esse haeticus; sicut haeticus potest non esse ebriosus, nec adulter aut fornicator, nec luxuriosus aut amator pecuniae aut veneficus, et simul haec omnia potest non esse. Neque enim unum aliquod vitium omnia caetera consequuntur. Propositis itaque duobus,

¹ Matth. xxv, 41.

uno catholico cum his omnibus vitiis, alio hæretico sine iis quæ possunt non esse in hæretico, quamvis contra fidem non uterque disputet, et tamen contra fidem uterque vivat, et spe vana uterque fallatur, et a charitate spiritali uterque dissentiat, et ob hoc uterque ab illius unicæ columbæ corpore alienus sit: cur in uno eorum sacramentum Christi agnoscimus, in alio nolumus, quasi aut hujus, aut hujus sit; cum in utroque idem sit, et non nisi Dei sit, et quamvis in pessimis, bonum sit? Et si hominum qui hoc habent, alius est alio deterior, non ideo illud quod habent deterius est in illo quam in isto; quia nec in duobus catholicis malis, si unus sit alio deterior, deterius baptismum gerit: nec si unus eorum sit bonus, alius malus, in malo malus est baptismus, et in bono bonus; sed in utroque bonus: sicut lumen solis vel etiam lucernæ non utique deterius est in oculis deterioribus quam in melioribus; sed idem in utrisque, quamvis eos diverse pro illorum diversitate vel lætificet vel excruciet.

XXVIII. Illud sane quod de catechumenis objiciebatur Cypriano: « Quod in martyrio deprehensi, et pro Christi nomine occisi, etiam sine baptismo coronarentur; » quid ad rem pertineat, non satis intelligo: nisi forte quia dicebant, multo magis hæreticos cum baptismo Christi posse ad regnum ejus admitti, quo catechumeni admitterentur; cum ipse dixerit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum¹. » Qua in re nec ego dubito catechumenum catholicum divina charitate flagrantem hæretico baptizato antepondere; sed etiam in ipsa intus Catholica bonum catechumenum malo baptizato anteponimus: nec ideo tamen sacramento baptismatis, quo iste nondum, ille

¹ Joan. III, 5.

jam imbutus est, facimus injuriam; aut catechumeni sacramentum sacramento baptismi præferendum putamus, cum aliquem catechumenum aliquo baptizato fideliores melioremque cognoscimus. Melior enim centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato¹. Iste enim et ante baptismum sancto Spiritu impletus est, ille et post baptismum immundo spiritu inflatus est. Verumtamen Cornelius si etiam Spiritu sancto jam accepto baptizari nolisset, contempti tanti sacramenti reus fieret. Cum autem baptizatus est, non utique melius sacramentum quam Simon accepit; sed diversa hominum merita sub ejusdem sacramenti pari sanctitate distincta sunt: ita non auget aut minuit baptismatis sanctitatem vel bonum vel malum hominis meritum. Sicut autem bono catechumeno baptismus deest ad capessendum regnum cœlorum; sic malo baptizato vera conversio. Qui enim dixit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum²: » ipse etiam dixit: « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum³. » Namque ne segura esset justitia catechumeni, dictum est: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. » Rursus ne percepto baptismo segura esset iniquitas baptizatorum, dictum est: « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. » Alterum sine altero parum est: utrumque perficit illius possessionis hæredem. Sicut ergo non debemus improbare justitiam hominis, quæ prius esse cœpit quam conjungeretur Ecclesiæ, sicut esse cœperat justitia Cornelii prius quam ipse esset in plebe christiana, quæ neque si improbaretur, dixisset ei Angelus: « Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, et

¹ Act. x, 1, et VIII, 13. — ² Joan. III, 5. — ³ Matth. v, 20.